

VILJAMAS ŠEKSPYRAS

SONETAI

VILJAMAS ŠEKSPYRAS

SONETAI

Iš anglų kalbos vertė
ALEKSYS CHURGINAS

SONETAI

Rašyti sonetus Shakespeare'as pradėjo apie 1592–1593 m., o gal ir anksčiau. Didesnė jų dalis sukurta, matyt, iki 1598 m. Tais metais juos pirmą kartą mini amžininkai. 1599 m. išėjo poezijos rinkinys „Aistringasis piligrimas“, kuriame buvo išspausdinti du jo sonetai (138 ir 144 pagal įprastą numeraciją). Pirmasis sonetų leidimas pasirodė 1609 m. Jame gausu korektūros klaidų ir dedikacija pasirašyta ne Shakespeare'o, o leidėjo inicialais. Tikriausiai Shakespeare'as teksto nežiūrėjo; knyga buvo parengta iš rankraščių, tačiau be autoriaus, gal net jam nežinant.

Yra pagrindo manyti, kad 1609 m. leidimo tvarka neatspindi tikslios parašymo chronologijos. Sonetai sudėti greičiau pagal adresą. Dauguma sonetų (1–126) skirti draugui; nuo 127 soneto poetas dažniausiai kalba apie savo meilę tamsiaplaukei moteriai. Kai kurių tyrinėtojų nuomone, 127–152 sonetai dėl savo temos, siužetinių savybių ir galimo parašymo laiko turėtų būti dedami pirmiau, buvo siūloma kitokia eilės tvarka, bet panašūs bandymai neprigijo.

Daug ginčų tebekelia biografiniai momentai, vienaip ar kitaip atsispindėję sonetuose. Spėliojama, kas

buvęs Shakespeare'o minimas draugas. Vieni teigia, kad tai – Williamas Herbertas, grafas Pembrokas. Kita hipotezė iškelia Shakespeare'o globėją Henrey Wriothesley, grafą Southamptoną; jam Shakespeare'as dedikavo savo poemą „Venera ir Adonis“ (1593) ir „Lukrecijos išniekinimas“ (1594).

Shakespeare'o sonetai nėra nei paprastas lyrinis dienoraštis, nei grynai autobiografinis ciklas. Tai humanisto poema apie meilę ir draugystę. Nors dauguma tyrinėtojų mano, kad 1–126 sonetų adresatas yra vyriškis ir svarbiausia eilėraščių tema – draugystė, tačiau yra daug atvejų, kai poeto žodžiai gali būti adresuojami tiek moteriai, tiek vyrui. Tai priklauso ir nuo anglų kalbos ypatybių (būdvardžiai ir dauguma daiktavardžių nekaitoma galūnėmis), ir nuo ano meto žodyno; pavyzdžiui, žodžiai „love“ ir „lover“ reiškė ne tik „meilė“ ir „mylimasis“, bet taip pat „draugystė, bičiulystė“ ir „draugas, bičiulis, bendramintis“. Ne mažiau svarbi yra ir viena filosofinio pobūdžio aplinkybė, kad Renesanso laikų humanistai, sekdami vadinamąja neoplatonizmo mokykla, vyrų draugystę laikė aukštesne jausmo pakopa negu vyro meilę moteriai. Tačiau Shakespeare'as nebuvo linkęs atmesti kūniškos meilės grožio, jis visada ieškojo dvasinio ir kūniškojo prado harmonijos (20, 53 sonetai ir kiti). Minėtas daugiaprasmiškumas duoda vertėjui teisę laisviau rinktis vienokį ar kitokį jausmo bei minties aspektą.

I anglų literatūrą sonetas atėjo iš Italijos. Jo itališka („petrarkiška“) forma – du ketureiliai, sudarantys oktavą, ir du triciliai, sudarantys sekstetą. Poetas Henry Howardas, Surrey grafas, įteisino naują soneto formą

ir trijų ketureilių ir baigiamojo dvieilio. Shakespeare'as pasirinko šią, angliškąją, formą, kuri dėl to dažnai vadinama „šekspyriškąja“ arba „elzietiškąja“.

I lietuvių kalbą Shakespeare'o sonetai pradėti versti 1924–1930 m., tada pasirodė keletas mėgėjiškų bandymų periodikoje. Nuo 1945 m. sonetų vertimus skelbė Aleksys Churginas. Visi jie išleisti Shakespeare'o „Raštų“ VI tome (V., 1965) ir atskira knyga su dailininko Stasio Krasausko cinko graviūromis (V., 1967). Išeivijoje sonetus vertė Alfonsas Tyruolis-Šešplaukis (Čikaga, 1964).

1

Iš gero medžio laukiam atžalos,
Kad ji pratęstų mirštantį jo grožį.
Nuo rudenio šalnų nuvyto rožė,
Bet greit kita jos vietoj suliepsnos.

O tu susižavėjęs savimi,
Eikvoji tuščiomis brangiausią lobį,
Lyg meilės priešas tu jos turtą grobi
Ir savyje vien sau jėgų semi.

Tu šio pasaulio žiedas išdidus,
Pavasario skelbėjas trumpaamžis,
Kaip tu šykštuolis, viską pasiglemžęs,
Patsai save skriaudi, skriaudi kitus.

Nenešk į grabą dovanos retos,
Kurią gavai iš motinos gamtos!

2

Kai raukšlėse tau bus jaunystė dingus
Ir penkiasdešimt rūškanų žiemų
Prislėgs pečius tau, – kam bus įdomu
Žiūrėt į grožio skarmalus niekingus?

Ir jei tave paklausiu: – Kaip manai,
Kur tavo žavesio likučiai šiandie?
– Užgesusių akių gelmėj paskendę, –
Su kartėliu man tarsi tu liūdnai.

Ar ne smagiau tau būtų atsakyti:
„Pažvelk, štai mano atžala jauna,
Geriausia žilo plauko puošmena,
Gyva jaunystės mano dalelytė“.

Atvės su metais kraujas tavyje,
Bet jis gyvybe pasivers nauja.

3

Tu savo bruožus veidrody matai.
Jei pakartoti jų nebus tau lemta,
Nuskriausi savo grožį nekaltai,
Paniekindamas moterį ir gamtą.

Kuri gražuolė nenorės, kad tu
Jos dirvą jauną trokštum išpurenti?
Nejaugi sutinki būti sau karstu
Ir negeidi prailgint savo gentį?

Tu motinai – jos atšvaitas esi,
Kruopelė jos jaunystės aromato.
Tad lai senatvė būna tau šviesi
Ir pro vaikystės langus saulę mato.

Bet jei vienatvė tau mielesnė bus,
Išdils paveikslas tavo įstabus.

O, veltkleidy žavingas, iš aruodo
Slaptų gerybių savo nešvaistyk!
Ką tau, laisvam, gamta laisvoji duoda,
Tai duoda ji skolon tik vienąsyk.

Šykštuoli mielas, kam tau brangenybės,
Kurias turėtum perduoti kitam?
Kaip atkakliai laikais tu įsikibęs
Į lobį neaprėpiamą, bet kam?

Patsai save tu mulkini be galo,
Pats sau parduodi ir patsai perki.
O ką padėt galėsi tu ant stalo,
Kada ateis mirties diena sunki?

Lai tavo grožis ateičiai išlieka,
Kol žemė jo nepavertė į nieką.

Žiūrėk, pirmųjų šalčių genama,
Žalioji vasara nuo mūsų bėga...

Henry'io Ospovato iliustracija.

Bemiegis laikas pamažu
Ir rodo mums didingą savo meną.
Bet tai, kas akiai miela ir gražu,
Šiame pasaulyje neilgai gyvena.

Žiūrėk, pirmųjų šalčių genama,
Žalioji vasara nuo mūsų bėga...
Jau atslenka tolyn gūdi žiema
Ir beria mums į veidą šaižų sniegą.

Tik tai kvapnių žiedų laki dvasia,
Mažoj stiklinėj celėj uždaryta,
Tau primena kas vakarą, kas rytą,
Kaip tu džiaugeisi saule laukuose.

Prarado gėlės grožį trumpalaikį,
Bet sielą jo nevystančią išlaikė.

6

Kol tavo valdose žiemys kraupus
Grubia ranka gėlių dar neišskynė,
Skubėk surinkti vasaros kvapus
Į vieną brangų indą krištolinį.

Kaip tas, kuris su indeliu kartu
Vėliau dešimteriopą pelną gauna,
Taip dešimtsyk laimingas būsi tu,
Jeigu turėsi įpėdinį jauną.

Dėkingų savo ainių veiduose
Tu dešimt sykių būsi atkartotas
Ir, iš mirties nelaisvės išvaduotas,
Ją pasitiksi širdimi drąsia,

Nes tavo atvaizdas nežus vis viena
Net ir tada, kai būsi po velėna!

Antai, pažvelki: rytuose aušra
Liepsnotą galvą iškilmingai kelia,
Ir tu į ją žiūri akim giedra
Ir spindulingą laimini jos kelią.

O kai, pilna jaunatviškos ugnies,
Įkopia saulė į viršūnę skliautų,
Auksinei jos didybei tu lenkies
Ir jai linki, kad vis aukščiau keliautų.

Tačiau, kada, pavargus danguje,
Liūdnai pakalnėn rieda ji pro ūką,
Visi, kur neseniai žavėjos ja,
Dabar į kitą pusę veidą suka.

Kai atsisveikinsi su jaunatve,
Lai būna kam pažvelgti į tave!

8

Tu – muzika. Dėl ko gi nusiminęs
Akordų tyro skambesio klausais?
Dėl ko, sakyk, tu trokšti vien kankynės
Ir taip žaviesi liūdesio garsais?

Kas tavo širdį gedulu aptraukia?
Gal priminė harmonija švelni
Tavos vienatvės tuštumą nejaukią,
Kurioj be draugo mielo gyveni?

Girdi tu, kaip ranka stygas užgavo,
Kaip gieda jos po to ilgai ilgai,
Lyg vieną bendrą dainą uždainavo
Ir motina, ir tėvas, ir vaikai.

Byloja tau garsai darnaus koncerto,
Kad merdėti vienatvėje neverta!

Turbūt bijai tu ašarų našlės,
Kad tau gyvent vienatvėj neįgriso.
Bet jei mirtis tavęs nepagailės,
Tai gedulas apglėbs pasaulį visą!

Bedalei našlei bent vaikų veiduos
Brangus jos vyras pasilieka,
O tu prastumsi amžių be naudos,
Ir atminimui nepaliksi nieko!

Turtus be saiko švaisto veltkleidys,
Bet jie nenyksta, o tik vietą maino.
Tačiau tasai, kas grožį pražudys,
Nebeprikels jo niekad jokia kaina.

Matyt, visai tu neturi širdies,
Jei su savim lyg budelis elgies!